

1

Perspectieven op natuur* (uit college-1)

- 1. Intrinsieke waarden**, waarbij de natuur waardevol is omwille van zichzelf. In deze visie krijgt de natuur haar eigen bestaansrecht, zonder dat ze van nut hoeft te zijn voor de mens. Landen als Ecuador hebben grondwettelijk erkende natuurrechten, die vaak nauw verweven zijn met het geven van rechtsbescherming aan inheemse volkeren voor hun grondgebied en culturele identiteit.
- 2. Instrumentele waarden**, waarbij gekeken wordt naar de gebruikswaarde van de natuur voor mensen. Wat heeft de natuur de mens te bieden en hoe kunnen we er het beste van maken? "We hebben de natuur nodig voor voedsel, vruchtbare grond, schoon water, bouwmaterialen en medicijnen."
- 3. Relationale waarden** Relationale waarden, ook vaak bioculturele waarden genoemd, zijn die waarden die bijdragen aan wederkerige relaties tussen mensen en de natuur, en tussen mensen onderling via de natuur - wat gedrag stimuleert zoals zorg, sociale binding, sociale identiteit en verantwoordelijkheid. Relationale waarden, zoals die van lokale gemeenschappen en inheemse volken, worden beschouwd als bijzonder belangrijk voor het mobiliseren van collectieve actie voor een wenselijke natuurtoekomst.

*Bron <https://www.wur.nl/nl/themas/biodiversiteit/verschillende-perspectieven-op-natuur.htm>

2

Prometisch

- “ Ik stel de eerste houding, die de geheimen van de natuur -- of van de goden -- met list en geweld wil ontdekken, onder het beschermheerschap van Prometheus, de zoon van de Titaan Iapetos, die volgens Hesiodus de goden het geheim van het vuur wilde ontstelen om het leven van de mensen te verbeteren, en die, volgens Aeschylus en Plato de mensheid de weldaden van techniek en beschaving bracht. Toen de moderne wetenschap aan de horizon lichtte, verscheen hij bij Francis Bacon als de grondlegger van de empirische wetenschap. De prometheïsche mens eist het recht op de natuur te overheersen, en in het tijdperk van het christendom zal hij door het Genesisverhaal waarover we gesproken hebben bevestigd worden in de zekerheid dat hij rechten heeft op de natuur. Terwijl Zeus het geheim van het vuur voor zichzelf wilde houden en Prometheus het hem wilde ontnemen, maakt de Bijbelse God de mens tot 'heer en meester der natuur' en in dat perspectief is, zoals Robert Lenoble het uitdrukte, 'Prometheus in de zeventiende eeuw de luitenant van God geworden’”

Maieutiek_2024_Isis

3

Prometisch is zichtbaar in

- Het christendom, als Adam en Eva in Genesis de aarde moeten/mogen onderwerpen,
- Het mechanistisch wereldbeeld van Descartes,
- De wetenschap die objectiviteit nodig heeft om de kennis aan de natuur te ontfutselen. Van magie tot voor het gerecht willen dagen. De natuur moet onder druk van list en geweld haar geheimen prijsgeven.
- De ontwikkeling van Coronavaccins en de bouw van Ski-Dubai.
- In schimmels en bacteriën als oplossing voor vervuiling, zoals PFAS. (Sheldrake en Kiers)

Maieutiek_2024_Isis

4

Orfisch

“De andere houding ten opzichte van de natuur draag ik op aan Orpheus, met Pierre de Ronsard, die schreef;

Vervuld van een goddelijk vuur dat mij de ziel verwarmt,

Wil ik meer dan ooit in het spoor van Orpheus treden,

De geheimen van de Natuur en van de Hemelen ontdekken.

Toen hij Orpheus verbond met de ontdekking van de geheimen van de Natuur dacht Ronsard wellicht aan de theogonische gedichten die aan Orpheus zijn toegeschreven en die vertelden over de genealogie van de goden en de wereld en dus over de geboorte (physis) van de dingen. Misschien zinspeelde hij ook op de macht die Orpheus volgens de legende bezat om met zijn zang en lierspel levende en niet-levende wezens te verleiden. Orpheus dringt dus niet met geweld, maar met melodie, ritme en harmonie door tot de geheimen van de natuur. Terwijl de prometeïsche houding is ingegeven door durf, grenzeloze nieuwsgierigheid, machtswil, en najagen van nut, is de orfische houding ingegeven door eerbied voor het mysterie en belangeloosheid.”

Maieutiek_2024_Isis

5

Orfisch is zichtbaar in

- De stemmen van degenen die dicht bij de natuur staan en met de natuur willen transformeren. (Kimmerer, Sheldrake, Kiers)
- Hadot benadrukt dat veel denkers die wij nu lezen als basis van het wetenschappelijke denken Orfisch dachten. De kennis was volgens hen én begrenst én diende tot het verkrijgen van zielenheil; Philo van Alexandrië, Aristoteles en Seneca. (hst 12).
- Tot in onze tijd is er een ononderbroken lijn van Orfisch omgaan met de natuur; Schopenhauer, Goethe, Schelling, Nietzsche en Heidegger (22 en 23)

Maieutiek_2024_Isis

6

Narratief en Paradigma

- **Narratief** betekent in filosofische zin dat er vanuit het huidig perspectief een verhaal ontstaat over de feiten. Terugkijkend verklaart de schrijver of spreker hoe zichzelf en haar doelgroep in deze situatie zijn terechtgekomen. Een goed narratief zal de positie van zoveel mogelijk mensen en data meenemen en in samenhang presenteren. Maar niet alleen het verleden wordt vanuit dit heden beschreven: er wordt ook vooruitgekeken hoe de toekomst eruit moet of zal zien, gegeven dit verleden en het heden. Omdat wij mensen niet in staat zijn om alles tegelijkertijd te beschrijven zal een narratief altijd feiten of ideeën uitlichten en andere negeren. Het idee van een narratief kan gedacht worden in samenhang met een idee van vooruitgang, maar niet met het idee dat de mensheid ooit alles zal weten.
- **Paradigma** is een term die Kuhn in de zestiger jaren bedenkt voor het verschijnsel dat een wetenschappelijk verhaal niet alleen een kennisinhoud heeft, maar het laat ook bepaalde ideeën, vragen en technieken om de waarheid aan te tonen wél- en andere niet toe.

Maieutiek_2024_Isis

7

Zorg, emancipatie en verheffing

- Blom schrijft over onderwerping als huichelachtige gewelddadigheid.
- Gabriel schrijft dat wij geen dieren zijn en gelooft in de Verlichting en laat de optie van transcendentie nadrukkelijk open. Hij vertrouwt op de moraal die zich m.n. vanaf de Verlichting snel ontwikkelt bij de mens. Mensen zullen daardoor ook moraal ontwikkelen t.o.v. de natuur. Dieren zijn daar volgens Gabriel niet toe in staat. Dat wordt echter ontkracht door onderzoeken van De Waal en Goodall en anderen.
- Bij Gabriel ligt -i.t.t. Blom- de nadruk op wat de Verlichting heeft opgeleverd.
- Blom ziet toenemende huichelachtigheid, Gabriel ziet toenemende zorg.
- Zouden ze beide gelijk kunnen hebben?

Maieutiek_2024_Isis

8

Tim Ingold dwelling en het probleem van taal

- Iemand die ook al jaren bezig is met deze nieuwe manier van kijken is Tim Ingold (1948).
- Hij begint als antropoloog, maar onderstaande lezing begint met dat hij uitlegt dat hij niet van het woord expert houdt omdat hij geen expert is maar lerende en een denker. Zo ziet hij ons mensen als onderweg én in interactie met anderen die ook onderweg zijn. Mensen, dieren, landschappen laten sporen achter waar volgende passanten in terecht komen en zich toe moeten verhouden.
- Dwelling (zijn of wonen) is net als zijn andere termen een poging tot het vinden van die nieuwe taal die nodig is om deze nieuwe houding te beschrijven. Taal die we hebben uit de onderwerping is dual en tijdloos. Ingold denkt daarentegen dat we in een voortdurende wisselwerking met onze omgeving bestaan. We vormen en worden gevormd. Dus zijn er overgangen en is er groei en verandering.
- Ook hier speelt het probleem van eenheid met de natuur en de specifieke verantwoordelijkheid die hoort bij onze technische vermogens.
- https://www.youtube.com/watch?v=RY4Vw_IT-x0 (Ted talk Ingold)

Maieutiek_2024_Isis

9

Vibrant Matter en non dualiteit

- Jane Bennett (1957) **Vibrant matter** in 2009. Een opzet voor nieuw denken over onszelf in de wereld als verantwoordelijke wezens in een netwerk van betrekkingen.
- Kimmerer (1953) schreef **Een vlecht van heilig gras**. Het is een boek van een vrouw die Potawatomi wortels heeft én wetenschappelijk is opgeleid tot plantkundige. Ze probeert die twee met elkaar te verbinden.
- M. Sheldrake (1987) beschrijft in **Verweven leven** onderzoek naar schimmels en mycelium en gaat daarin ook op zoek naar oude kennis die (nog) niet in het wetenschappelijke denken is opgenomen.
- Hoe lastig het is om deze nieuwe ideeën serieus te nemen beschrijft de review van Paul Verhaegen eerlijk. (<https://boekenblog.paulverhaeghe.com/merlin-sheldrake/>)
- Wat ze beschrijven als nieuw paradigma is een non-duale werkelijkheid waarin wij deel zijn van- en bestaan uit- complexe netwerken.

Maieutiek_2024_Isis

10

Funghi, bomen en identiteit

- Filosofisch gezien is het duidelijk aan het worden dat we het concept individualiteit moeten herzien. Zelfs de term 'world wide wood' is nog te gemakkelijk verkeerd te gebruiken. We kijken dan naar de bomen als dragers van het web en schimmels als passieve bekabeling ervan, maar zo is het niet.
- Het gaat in holistische visies om de 'holes' waarin de connecties bijeenkomen en weer uiteengaan. De voormalige actoren worden nu consequenties van interacties en hun gedrag treedt weer in een netwerk in. Doel-middel relaties en denken zijn beide onderdeel van het proces, maar geen startpunt.

Maieutiek_2024_Isis

11

Relaties en netwerken en het subject perspectief dat verdwijnt

Individualisme en altruïsme moeten heroverwogen worden. Relaties zijn sterker met familie, maar wie zijn familie? Als je naar fungi kijkt snap je dat het overleiden van de gemeenschap als lange termijn perspectief maakt dat altruïsme wellicht samenvalt met lange termijn egoïsme/zelfzorg.

Relaties is het nieuwe beeld. Alles is opgebouwd uit 'nesten' van samenwerkende onderdelen die elkaar soms versterken en soms niet. In het eigen lichaam, in onze ecosystemen is op elk niveau samenwerking én competitie in een bewegend verband. Dat maakt het dat we nadenken over hoe en hoeveel wij uit onze omgeving kunnen halen en wat we bijdragen aan het geheel.

'maybe plants are really farming us, giving us oxygen until we eventually expire and turn into mulch which they can consume' (tekst die rond gaat op internet)

Maieutiek_2024_Isis

12

Discipline én openmindedness

Tussen te groot optimisme en te grote zorgelijkheid zoekt ieder naar een weg in de relatie mens-natuur. Sheldrake zegt met Whitehead: 'Je hebt mensen die denken dat de wereld eruit ziet als bij mooi weer rond het middaguur en mensen die denken dat hij lijkt op de ochtend wanneer je ontwaakt uit een diepe slaap. De één wil discipline en definities, de ander staat open en werkt tastend. De ontwikkeling van een nieuw verhaal heeft beiden nodig, Whitehead en Russell, McKenna en Dawkins. Nieuwe taal wordt gezocht (Albrecht, NRC 5 april 2024)

Kuhn zegt dat na een crisis een nieuw winnend paradigma ontstaat, dat in rust en orde kan zoeken naar invulling van haar weten en handelen.

Maieutiek_2024_Isis